

Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών — Προς ένα σύγχρονο, πιο ευρωπαϊκό πλαίσιο για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας»

[COM(2015) 626 final]

(2016/C 264/06)

Εισηγητής: ο κ. Denis MEYNENT

Στις 22 Δεκεμβρίου 2015, και σύμφωνα με το άρθρο 304 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η Επιτροπή αποφάσισε να ζητήσει γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα

«Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών — Προς ένα σύγχρονο, πιο ευρωπαϊκό πλαίσιο για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας»

[COM(2015) 626 final].

Το ειδικευμένο τμήμα «Ενιαία αγορά, παραγωγή και κατανάλωση», στο οποίο ανατέθηκαν οι σχετικές προπαρασκευαστικές εργασίες, υιοθέτησε τη γνωμοδότησή του στις 13 Απριλίου 2016.

Κατά την 516η σύνοδο ολομέλειάς της, που πραγματοποιήθηκε στις 27 και 28 Απριλίου 2016 (συνεδρίαση της 27ης Απριλίου 2016), η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή υιοθέτησε με 216 ψήφους υπέρ, 3 κατά και 10 αποχές την ακόλουθη γνωμοδότηση.

1. Συμπεράσματα και συστάσεις

1.1 Η ΕΟΚΕ αποδοκιμάζει το γεγονός ότι στην υπό εξέταση ανακοίνωση η Επιτροπή δεν διατυπώνει πιο σαφείς προτάσεις και αρκείται στην απαρίθμηση διαφόρων λύσεων, δίχως να εκφέρει γνώμη, πράγμα που είναι επιζήμιο για την ορθή διάρθρωση της σχετικής συζήτησης.

1.2 Τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας αποτελούν βασικό μέσο προστασίας και δίκαιης αμοιβής των δημιουργών και των διαφόρων παραγόντων που συμμετέχουν στη διάδοση έργων και θεαμάτων μέσω των διασυνδεδεμένων ψηφιακών δικτύων.

1.3 Η ΕΟΚΕ ζητεί την ταχεία κύρωση της συνθήκης του Μαρακές· οι εξαιρέσεις στον τομέα της εκπαίδευσης, της επιστημονικής έρευνας και της ανταλλαγής γνώσεων θα πρέπει επίσης να έχουν προτεραιότητα· εξάλλου, τάσσεται υπέρ της ψηφιοποίησης των ορφανών έργων.

1.4 Η ΕΟΚΕ θεωρεί ότι η ευρωπαϊκή ενοποίηση στον τομέα της ιδιωτικής αντιγραφής είναι δυνατή και επιθυμητή. Ένα σημαντικό μέρος των εσόδων που προκύπτουν από τα τέλη για την αντιγραφή ιδιωτικής χρήσης πρέπει, για παράδειγμα, να διοχετεύεται λογικά στη χρηματοδότηση της λογοτεχνικής και καλλιτεχνικής δημιουργίας και στην προώθηση της πολιτιστικής ποικιλομορφίας, καθώς και των κοινών δράσεων στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης.

1.5 Η ΕΟΚΕ τάσσεται υπέρ της θέσπισης ενός νομικού πλαισίου που θα ευνοεί τόσο τη δημιουργία έργων που θα προστατεύονται από δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας όσο και τη συμμετοχή νέων μοντέλων αδειοδότησης και νέων επιχειρηματικών μοντέλων στην οικοδόμηση της ευρωπαϊκής ενιαίας αγοράς, και το οποίο θα διαφυλάσσει ταυτόχρονα τη συμβατική ελευθερία και το δικαίωμα των συγγραφέων και των δημιουργών να αντλούν πλήρη οφέλη από τους καρπούς της δημιουργίας τους.

1.6 Η ΕΟΚΕ είναι της γνώμης ότι ο κανονισμός αποτελεί το μέσο που κατεξοχήν προσφέρεται για την οικοδόμηση της ψηφιακής ενιαίας αγοράς· εξάλλου, θα ήταν επίσης σκόπιμο να ενοποιηθεί το υπάρχον δίκαιο στον συγκεκριμένο τομέα.

1.7 Η ΕΟΚΕ καλεί την Επιτροπή να διεξαγάγει εμπειριστατωμένες μελέτες και έρευνες με αντικείμενο τα εμπορικά μοντέλα που συνδέονται με τις ελεύθερες άδειες, την τρέχουσα και τη δυνητική οικονομική τους σημασία, τα εισοδήματα και τις θέσεις εργασίας που θα μπορούσαν αυτά να δημιουργήσουν στους διάφορους τομείς, καθώς και τις πιθανές νομοθετικές προτάσεις που θα ήταν ενδεχομένως χρήσιμες για την προώθηση και τη χρήση τους.

1.8 Η ΕΟΚΕ φρονεί ότι η πολιτισμική ποικιλομορφία της Ευρώπης αποτελεί κεντρικό στοιχείο της ευρωπαϊκής ταυτότητας και ότι θα πρέπει να ενθαρρύνεται και να προωθείται μεταξύ των κρατών μελών.

1.9 Στο πλαίσιο της καταπολέμησης των παραβιάσεων των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας είναι σκόπιμο να δοθεί τέλος και να επιβληθούν κυρώσεις πρωτίστως στις παραβιάσεις σε εμπορική κλίμακα· για την επίτευξη αυτού του στόχου είναι απαραίτητη η συνεργασία και η ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ υπηρεσιών επιβολής του νόμου και δικαστικών υπηρεσιών των κρατών μελών.

1.10 Θα πρέπει να αντιμετωπιστεί το ζήτημα της μεταβίβασης αξίας στο επιγραμμικό περιβάλλον, που σήμερα ωφελεί διάφορους διαμεσολαβητές που ανέλαβαν μόνοι τους αυτόν τον ρόλο και που αποφεύγουν να ζητούν τη συναίνεση των δημιουργών και να τους καταβάλλουν την αμοιβή που δικαιούνται.

2. Οι προτάσεις της Επιτροπής

2.1 Το υπό εξέταση σχέδιο δράσης αποσκοπεί στον εκσυγχρονισμό των ευρωπαϊκών κανόνων που διέπουν τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας. Στην ανακοίνωσή της η Επιτροπή παρουσιάζει τα στοιχεία που είναι απαραίτητα για την υλοποίηση της στρατηγικής της για μια ψηφιακή ενιαία αγορά: διεύρυνση της πρόσβασης στο διάφορων ειδών περιεχόμενο σε όλη την Ένωση, πρόβλεψη εξαιρέσεων στα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας, δημιουργία μιας πιο δίκαιης αγοράς και καταπολέμηση της εμπορικής πειρατείας, με ταυτόχρονη ενθάρρυνση μιας μακροπρόθεσμης ενοποίησης των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας.

2.2 Η ανακοίνωση παρουσιάζει, συγκεκριμένα, μια πρόταση κανονισμού για τη διασυννοριακή φορητότητα των υπηρεσιών επιγραμμικού περιεχομένου ⁽¹⁾, που θα προσφέρει νέα δικαιώματα στους ευρωπαίους καταναλωτές και που προβλέπεται να γίνει πραγματικότητα το 2017, όταν θα καταργηθούν τα τέλη περιαγωγής (roaming) σε ολόκληρη την Ένωση.

3. Εισαγωγή

3.1 Η κυκλοφορία ψηφιακού περιεχομένου μεταξύ ευρωπαϊκών χωρών είναι πολύ περιορισμένη (4 % του συνόλου), ενώ η πλειονότητα των ψηφιακών υπηρεσιών είναι εγκατεστημένη στις ΗΠΑ, το δε υπόλοιπο της κυκλοφορίας διεξάγεται σε διασυννοριακή κλίμακα. Προς το παρόν η ευρωπαϊκή ενιαία ψηφιακή αγορά είναι ελάχιστα ανεπτυγμένη. Οι φραγμοί παραμένουν και θέτουν εμπόδια κυρίως στις πολιτιστικές ανταλλαγές πολλών ευρωπαϊκών γλωσσικών μειονοτήτων, που είναι κατανεμημένες εκατέρωθεν αρκετών εθνικών συνόρων.

3.2 Στο πρόγραμμά του «Νέο ξεκίνημα για την Ευρώπη» ⁽²⁾ ο πρόεδρος της Επιτροπής ανήγαγε σε προτεραιότητα την επίτευξη μιας μεγάλης συνδεδεμένης ψηφιακής αγοράς για όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ, δίχως μάλιστα εθνικές διακρίσεις.

3.3 Τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας αποτελούν το νομικό υπόβαθρο της δημιουργίας και τη βάση της αμοιβής των συγγραφέων, των δημιουργών, των ερμηνευτών και άλλων κατόχων δικαιωμάτων, και γενικότερα τη βάση του οικοσυστήματος των πολιτιστικών και δημιουργικών δραστηριοτήτων και βιομηχανιών. Τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας είναι δικαιώματα εδαφικού χαρακτήρα και διαφέρουν από το ένα κράτος μέλος στο άλλο. Παρέχουν παντού αποκλειστικά ουσιαστικά δικαιώματα στους δικαιούχους, οι οποίοι εισπράττουν έσοδα όχι μόνον από τις άδειες, αλλά και από το απλό ενδεχόμενο ότι ένα έργο πιθανόν να αποτελέσει αντικείμενο αντιγραφής σε άλλα μέσα ή να δοθεί σε τρίτον από τον αγοραστή μιας άδειας, δίχως να χρειάζεται να αποδειχθεί ότι η αντιγραφή όντως πραγματοποιήθηκε (επιβολή τελών για αντίγραφα ιδιωτικής χρήσης και φορολόγηση των κενών μέσων που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για παράνομη αντιγραφή)· υφίστανται ακόμη και ποινικοί χαρακτηρισμοί για πράξεις που οι χρήστες διαπράττουν ωστόσο εντίμως και καλή τη πίστη και ενώ σε άλλα κράτη οι πράξεις αυτές είναι αποδεκτές.

3.4 Σε όλα τα κράτη είναι ελάχιστος ο αριθμός των εξαιρέσεων και των περιορισμών στα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας. Έχοντας επινοηθεί την εποχή της εκτύπωσης σε χαρτί και για τις τότε τεχνολογίες —καταρχάς για την έκδοση βιβλίων και στη συνέχεια για τη δημοσίευση εφημερίδων και περιοδικών και την εκτύπωση μουσικής—, τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας δεν συμβαδίζουν πλέον απολύτως με τον κόσμο της ψηφιακής τεχνολογίας και των διασυνδεδεμένων δικτύων υψηλής ταχύτητας, που διαρκώς εξελίσσεται, πρέπει λοιπόν να αποσαφηνιστούν. Σε άλλους τομείς, όπως οι νέες πρακτικές πρόσβασης σε μουσικό περιεχόμενο και σε οπτικοακουστικές δημιουργίες, η πολυπλοκότητα της διαχείρισης των δικαιωμάτων αυξήθηκε λόγω του κατακερματισμού του δημιουργικού ρεπερτορίου, πράγμα που κανονικά θα επιλυόταν με τη νέα οδηγία για τη συλλογική διαχείριση των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας ⁽³⁾. Από τον δίσκο σε κερύκι έως το DVD λίγα πράγματα είχαν αλλάξει, κυρίως από πλευράς διανομής ή δανεισμού των έργων. Οι νέες τεχνολογίες μεταμόρφωσαν ριζικά το μοντέλο και πλέον το σύνολο σχεδόν των καταστημάτων πώλησης δίσκων και DVD εξαφανίστηκαν προς όφελος νέων μορφών διανομής ή ψηφιακών δανεισμού μέσω του διαδικτύου. Το ίδιο ισχύει και για τον κινηματογράφο, την τηλεόραση και όλες τις τέχνες που είναι δυνατόν να διατίθενται στο διαδίκτυο.

3.5 Το γεγονός ότι το εφαρμοστέο δίκαιο δεν έχει εξελιχθεί ιδιαίτερα, δεν επιτρέπει να αξιοποιηθούν πλήρως όλες οι δυνατότητες που προσφέρουν η ψηφιοποίηση των έργων και η δημιουργία άυλων έργων και, στη συνέχεια, η κυκλοφορία τους σε ένα διαδίκτυο που αναπτύσσεται και διεθνοποιείται με μεγάλη ταχύτητα.

⁽¹⁾ COM(2015) 627 final, βλέπε σελίδα 86 της παρούσας Επίσημης Εφημερίδας.

⁽²⁾ http://ec.europa.eu/priorities/sites/beta-political/files/pg_el.pdf.

⁽³⁾ EE L 84 της 20.3.2014, σ. 72· EE C 44 της 15.2.2013, σ. 104.

4. Γενικές παρατηρήσεις

4.1 Η ΕΟΚΕ αποδοκιμάζει το γεγονός ότι στην υπό εξέταση ανακοίνωση η Επιτροπή δεν διατυπώνει πιο σαφείς προτάσεις και αρκείται στην απαρίθμηση διαφόρων λύσεων, δίχως να εκφέρει γνώμη, πράγμα που είναι επιζήμιο για την ορθή διάρθρωση της σχετικής συζήτησης.

4.2 Στη γνωμοδότηση της της 26ης Οκτωβρίου 2006 ⁽⁴⁾ η ΕΟΚΕ καλούσε, μεταξύ άλλων, την Επιτροπή να υποβάλει προτάσεις για την προώθηση και την προστασία των αδειών που παρέχουν ελευθερία στους χρήστες, όπως η άδεια LGPL για την τεχνική τεκμηρίωση ή οι άδειες «Creative Commons» στην περίπτωση των λογοτεχνικών και καλλιτεχνικών έργων. Παρά όμως τη σημασία του θέματος αυτού —η συντριπτική πλειοψηφία των διακομιστών και των κέντρων διακομιστών παγκοσμίως λειτουργεί με ελεύθερα λογισμικά, όπως το Debian ή το GPL για το σύστημα GNU/Linux—, πρέπει να επισημανθεί ότι η Επιτροπή δεν έχει υποβάλει έκτοτε καμία σχετική πρόταση.

4.3 Αυτό είναι επιζήμιο για την ανάπτυξη της κυκλοφορίας δεδομένων και υπηρεσιών πέραν των συνόρων στην ενιαία ευρωπαϊκή αγορά. Οι άδειες «Creative Commons» και το λεγόμενο «κοινό κτήμα» (public domain) αποτελούν πράγματι νέα παγκόσμια πεδία που προέκυψαν από την ψηφιοποίηση και το διασυνδεδεμένο δίκτυο, ενώ ο κατακερματισμός της σχετικής νομοθεσίας θέτει τόσο εμπόδια όσο και συνοριακούς φραγμούς στις διασυνοριακές ανταλλαγές.

4.4 Οι σχετικές ρυθμίσεις πρέπει να επιτρέψουν την ελευθέρωση των εξαιρετικών δυνατοτήτων του διαδικτύου αφενός για τους συγγραφείς και τους δημιουργούς και αφετέρου για τους χρήστες, αντί να τους επιβάλλουν περιορισμούς και να τους δεσμεύουν. Η θέσπιση ευρωπαϊκής νομοθεσίας προβλέπεται ότι θα επιτρέψει την άρση του μεγαλύτερου αριθμού των εμποδίων που τίθενται στις διασυνοριακές ανταλλαγές και σχετίζονται με τις μειονοτικές γλώσσες εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και θα διευκολύνει την πρόσβαση σε υπηρεσίες και έργα.

4.5 Αντί να φοβούνται αυτού του είδους τις εξελίξεις, οι δικαιούχοι δικαιωμάτων θα ήταν σκόπιμο να αξιοποιήσουν τις ευκαιρίες που αυτές προσφέρουν. «Ελεύθερη άδεια» δεν σημαίνει αυτομάτως «δωρεάν άδεια», και τα ελεύθερα λογισμικά, για παράδειγμα, επιτρέπουν τη χρήση ενός διαφορετικού επιχειρηματικού μοντέλου, που βασίζεται στην υπηρεσία και δημιουργεί θέσεις απασχόλησης, σε αντίθεση με ορισμένες τρέχουσες πρακτικές που ευνοούν τη δημιουργία εσόδων για τον ιδιοκτήτη και την έννομη προστασία του.

4.6 Η ΕΟΚΕ καλεί και πάλι την Επιτροπή να διεξαγάγει εμπειριστατωμένες μελέτες και έρευνες με αντικείμενο τα εμπορικά μοντέλα που έχουν σχέση με τις ελεύθερες άδειες, την τρέχουσα και τη δυνητική οικονομική τους σημασία, τα εισοδήματα και τις θέσεις απασχόλησης που θα μπορούσαν αυτά να δημιουργήσουν στους διάφορους τομείς, καθώς και τις πιθανές νομοθετικές προτάσεις που θα ήταν ενδεχομένως χρήσιμες για την προώθηση και τη χρήση τους.

4.7 Πειραματικές πρωτοβουλίες όπως η διάθεση στο διαδίκτυο, με βάση ελεύθερες άδειες, επιστημονικών δημοσιεύσεων, απολογισμών ερευνών που έχουν διεξαχθεί με τη συνεισφορά δημόσιων επιδοτήσεων, σειρών πανεπιστημιακών μαθημάτων (MOOC) για την αντιστάθμιση του δυσανάλογου σε ορισμένα κράτη κόστους των σπουδών —όπως το σύνολο των μαθημάτων που προσφέρονται από το MIT των ΗΠΑ— χρήζουν ιδιαίτερης προσοχής και πρέπει να μελετηθούν με σκοπό ενδεχομένως την εφαρμογή τους στην ΕΕ. Στο πλαίσιο αυτό, η τριτοβάθμια εκπαίδευση και η καλλιτεχνική δημιουργία καθίστανται κοινά αγαθά που συμβάλλουν στην υλοποίηση της κοινωνίας της γνώσης που επιθυμούμε να αναπτυχθεί στην ΕΕ.

4.8 Ο τρόπος παραγωγής αλλάζει και τα άυλα αγαθά και υπηρεσίες που διανέμονται από τα διασυνδεδεμένα δίκτυα αποτελούν έναν νέο ορίζοντα οικονομικής ανάπτυξης και δημιουργίας θέσεων εργασίας και καινοτόμων επιχειρήσεων. Τα πρότυπα κατανάλωσης έχουν αρχίσει να αλλάζουν και τα νέα αυτά πρότυπα εδραιώνονται ταχέως, χρειάζεται εντούτοις διαύγεια: παρ' όλα αυτά, η ευρωπαϊκή ενιαία αγορά δεν υφίσταται ακόμη για τους σημερινούς φορείς παροχής άυλων υπηρεσιών. Αυτό οφείλεται καταρχάς στις επιμέρους προτιμήσεις και πολιτισμικές πρακτικές των διαφόρων κρατών μελών, στη γλώσσα που μιλούν οι διάφοροι καταναλωτές και στον κατακερματισμό της νομοθεσίας περί πνευματικής ιδιοκτησίας, που δεν ευνοεί την ανάπτυξη της ευρωπαϊκής αγοράς ούτε τη δημιουργία αδειών πολλαπλής εδαφικής ισχύος ή ακόμη και ευρωπαϊκής εμβέλειας.

4.9 Η ΕΟΚΕ τάσσεται υπέρ της θέσπισης ενός νομικού πλαισίου που θα ευνοεί τόσο τη δημιουργία έργων που θα προστατεύονται από δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας όσο και τη συμμετοχή νέων μοντέλων αδειοδότησης και νέων επιχειρηματικών μοντέλων στην οικοδόμηση της ευρωπαϊκής ενιαίας αγοράς, και το οποίο θα διαφυλάσσει ταυτόχρονα τη συμβατική ελευθερία και το δικαίωμα των συγγραφέων και των δημιουργών να αντλούν πλήρη οφέλη από τους καρπούς της δημιουργίας τους. Τα νέα αυτά μοντέλα μπορούν να αναπτυχθούν παράλληλα με τα μοντέλα που περιλαμβάνουν οι συνθήκες του Παγκόσμιου Οργανισμού Διανοητικής Ιδιοκτησίας (ΠΟΔΙ). Το ζήτημα αυτό θα πρέπει να αποτελέσει αναπόσπαστο μέρος του ψηφιακού θεματολογίου που η Επιτροπή εξήγγειλε τον Μάιο του 2015 και του υπό εξέταση σχεδίου εκσυγχρονισμού των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας.

⁽⁴⁾ ΕΕ C 324 της 30.12.2006, σ. 8.

4.10 Ένα άλλο εμπόδιο είναι αυτό των εξαιρέσεων· η ΕΟΚΕ καλεί τα κράτη μέλη να κυρώσουν το ταχύτερο δυνατό τη συνθήκη του Μαρακές, η οποία προβλέπει μια εξαίρεση υπέρ των ατόμων με τύφλωση ή με προβλήματα όρασης. Η ΕΕ έχει υπογράψει αυτή τη συνθήκη, αλλά, για να τεθεί σε εφαρμογή, πρέπει να επικυρωθεί μεμονωμένα από κάθε κράτος μέλος. Η ΕΟΚΕ συνιστά στην Επιτροπή να λάβει υπόψη της τη γνώμη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 9ης Ιουλίου 2015 και να ενθαρρύνει τα κράτη μέλη να επικυρώσουν το συντομότερο δυνατό την εν λόγω σημαντική συνθήκη, ως προς την οποία οι διαπραγματεύσεις υπήρξαν πολύ δύσκολες λόγω της συντηρητικής στάσης ορισμένων ενδιαφερόμενων μερών. Επιπλέον, η Επιτροπή ασκεί πίεση στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο να καταβάλει κάθε δυνατή προσπάθεια για την επίτευξη της διαδικασίας επικύρωσης.

4.11 Πρέπει επίσης να αυξηθεί η παραγωγή έργων προσιτών στα άτομα με τύφλωση ή με προβλήματα όρασης, καθώς σήμερα ποσοστό μεγαλύτερο του 95 % των βιβλίων δεν τους είναι προσιτά.

4.12 Θα πρέπει εξάλλου να εξεταστεί το ενδεχόμενο εισαγωγής άλλων εξαιρέσεων που να συνδέονται με την εποχή της ψηφιακής τεχνολογίας και των δικτύων, ιδίως όσον αφορά τη δημόσια έρευνα, την ψηφιοποίηση —εκ μέρους των πανεπιστημιακών και των δημόσιων βιβλιοθηκών— των λογοτεχνικών έργων που είναι ελεύθερα δικαιωμάτων ή ορφανά, τον δανεισμό ηλεκτρονικών βιβλίων και ηχητικού και βιντεοσκοπημένου υλικού, δεδομένης της ταχείας ανάπτυξης των ψηφιακών συσκευών ανάγνωσης και της μεγάλης ποικιλίας νέων μέσων. Ταυτόχρονα, είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι ορισμένες βιομηχανίες τεχνολογίας προσπαθούν να εξασφαλίσουν εκ νέου για λογαριασμό τους την προστασία έργων που είναι πλέον ελεύθερα δικαιωμάτων, περιορίζοντας την πρόσβαση σε αυτά για λόγους εμπορικής στρατηγικής.

4.13 Η κατανομή ανά γεωγραφική ζώνη αποτελεί επίσης εμπόδιο στη διάδοση των έργων. Αυτό επηρεάζει όλους τους δυνητικούς χρήστες, αλλά ιδίως τις τόσο πολυάριθμες γλωσσικές μειονότητες στην ΕΕ, λόγω των διαφορών μεταξύ του πολιτικού χάρτη και του γλωσσικού χάρτη της Ευρώπης, κληρονομιά της ιστορίας της και συνέπεια των πολέμων του 19ου και του 20ού αιώνα. Η όξυνση της ρητορικής του λαϊκισμού και του εθνικισμού εισάγει μια επείγουσα πολιτική διάσταση στις προσπάθειες επίλυσης του προβλήματος. Ο Ευρωπαϊκός Χάρτης για τις περιφερειακές και μειονοτικές γλώσσες έχει ευρέως επικυρωθεί, αλλά, για παράδειγμα, ο πολιτιστικός αντίκτυπος των τηλεοπτικών εκπομπών σε περιφερειακές γλώσσες περιορίζεται σημαντικά από τα υφιστάμενα εμπόδια.

4.14 Η ΕΟΚΕ φρονεί ότι η πολιτισμική ποικιλομορφία της Ευρώπης αποτελεί κεντρικό στοιχείο της ευρωπαϊκής ταυτότητας και ότι θα πρέπει να ενθαρρύνεται και να προωθείται μεταξύ των κρατών μελών.

4.15 Η ΕΟΚΕ θεωρεί τα ζητήματα αυτά προτεραιότητας και ενθαρρύνει την Επιτροπή να λάβει υπόψη τις προτάσεις της, οι οποίες δεν έρχονται σε αντίθεση με τις διεθνείς συνθήκες σχετικά με τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας και οι οποίες μπορούν να διανοίξουν νέα πεδία για την υλοποίηση της ψηφιακής ενιαίας αγοράς της ΕΕ.

5. Ειδικές παρατηρήσεις

5.1 Θα χρειαστούν σημαντικές αλλαγές στο εγγύς μέλλον, οι οποίες θα συνδέονται με τη στρατηγική 16 πρωτοβουλιών του Μαΐου του 2015 και με τις προηγούμενες γενικές παρατηρήσεις που προτείνουν την ανάληψη μιας νέας μεγάλης πρωτοβουλίας για την προώθηση των κοινών αγαθών, της διαλειτουργικότητας, των διασυννοριακών σχέσεων και των ελεύθερων αδειών. Στις γνωμοδοτήσεις της σχετικά με τα δικαιώματα των ψηφιακών συμβάσεων (INT/775) και με την οικονομία του διαμοιρασμού και την αυτορρύθμιση (INT/779) η ΕΟΚΕ αναγνωρίζει τη σημασία των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας για τον σωστό προσδιορισμό των δικαιωμάτων των μερών στις περιπτώσεις των ψηφιακών συμβάσεων και της οικονομίας του διαμοιρασμού.

5.2 Η ΕΟΚΕ διαπιστώνει με ενδιαφέρον ότι η Επιτροπή διευκρινίζει σαφώς ότι οι κανόνες της Ένωσης που διέπουν τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας πρέπει να προσαρμοστούν, ώστε όλοι οι φορείς της αγοράς και όλοι οι πολίτες να μπορούν να επωφεληθούν από τις δυνατότητες που προσφέρει το νέο αυτό περιβάλλον, καθώς και ότι χρειάζεται ένα πιο ευρωπαϊκό νομικό πλαίσιο για να ξεπεραστεί ο κατακερματισμός και οι τριβές στο πλαίσιο μιας ενιαίας αγοράς που θα λειτουργεί σωστά. Η ΕΟΚΕ συμφωνεί με αυτό, επισημαίνει ωστόσο ότι οι κυβερνήσεις υποστηρίζουν ότι η υπεράσπιση της εδαφικότητας αποτελεί το μόνο μέσο εξασφάλισης της χρηματοδότησης της δημιουργίας. Υπάρχουν και άλλα μέσα και πρέπει αυτά να διερευνηθούν, οι δε άλλες λύσεις δεν πρέπει να αποκλείονται πριν τουλάχιστον εξεταστούν με αντικειμενικότητα οι διάφορες εναλλακτικές.

5.3 Η ΕΟΚΕ φρονεί ότι η αδράνεια και η άρνηση αλλαγής στον τομέα των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας δεν μπορούν να ανταποκριθούν στις ταχείες τεχνολογικές αλλαγές και στις καινοτομίες στους τομείς των υπηρεσιών και της διανομής, οι οποίες αναπόφευκτα προκύπτουν και εξελίσσονται λόγω της ανάπτυξης του διαδικτύου και των δικτύων, καθώς και της τεχνολογίας δικτύων υψηλής ταχύτητας. Συμμερίζεται την άποψη της Επιτροπής ότι «πρέπει [...] όπου απαιτείται, να προσαρμοστούν οι κανόνες για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας στις νέες τεχνολογικές συνθήκες, ώστε οι κανόνες να εξακολουθήσουν να εκπληρώνουν τους στόχους τους».

5.4 Διαπιστώνεται μεγάλη μεταβλητότητα —που ενδεχομένως θα αυξηθεί στο μέλλον— όσον αφορά τις εξαιρέσεις που συνδέονται στενά με την εκπαίδευση, την έρευνα και την πρόσβαση στη γνώση. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει από την απλή χρήση υλικού, προκειμένου να χρησιμεύσει ως παράδειγμα ή ως εικονογράφηση, έως —στην πράξη, αν όχι διά νόμου— τη διάθεση χωρίς περιορισμούς έργων, βιβλίων ή μαθημάτων για εκπαιδευτικούς σκοπούς.

5.5 Η οδηγία 2001/29/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου⁽⁵⁾ για το δικαίωμα του δημιουργού περιλαμβάνει κατάλογο των εξαιρέσεων. Η εφαρμογή των στοιχείων αυτού του καταλόγου και η εξέλιξή τους θα πρέπει να αποτελέσουν αντικείμενο συζήτησης με βάση τις πρακτικές της συμμετοχικής δημοκρατίας, προκειμένου να μπορέσουν να εξελιχθούν τόσο οι προσωπικές όσο και οι συλλογικές απόψεις, καθώς και να καταστεί δυνατό να θεσπιστούν συνεκτικοί και ενιαίοι ευρωπαϊκοί κανόνες ως προς τις εξαιρέσεις, οι οποίες θα πρέπει να διευκρινιστούν και να προσδιοριστούν με μεγαλύτερη ακρίβεια για να μπορούν να εφαρμόζονται πιο εύκολα. Η ΕΟΚΕ συμεριζεται την άποψη της Επιτροπής σύμφωνα με την οποία θα πρέπει να δοθεί προτεραιότητα στις εξαιρέσεις που συνδέονται με την εκπαίδευση, την επιστημονική έρευνα και την ανταλλαγή γνώσεων και, παράλληλα, να προωθηθεί η μελέτη άλλων κοινών αγαθών, προκειμένου να προετοιμαστεί το μέλλον.

5.6 Η ΕΟΚΕ θεωρεί ότι η ευρωπαϊκή ενοποίηση στον τομέα της ιδιωτικής αντιγραφής είναι δυνατή και επιθυμητή. Θα στηρίξει τη δράση της Επιτροπής στον τομέα αυτόν, και μάλιστα το συντομότερο δυνατό, διότι οι εθνικές διαφορές συνιστούν σημαντικό φραγμό στην ενιαία αγορά των ηλεκτρονικών προϊόντων, όταν μάλιστα έχουν κάνει την εμφάνισή τους νέα μέσα. Η συνοχή είναι απαραίτητη για την ελεύθερη κυκλοφορία των αγαθών που περιλαμβάνουν τέτοια μέσα. Κατά τη διανομή δε των προσόδων που προκύπτουν από τα τέλη που εισπράττονται από τα διάφορα μέσα θα πρέπει να συνεκτιμάται το γεγονός ότι τα περισσότερα από αυτά δεν προορίζονται για την αντιγραφή έργων που προστατεύονται με δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας· συνεπώς, σημαντικό μέρος των πόρων αυτών θα πρέπει κανονικά να διοχετεύεται στη χρηματοδότηση και στην προαγωγή της πολιτισμικής ποικιλομορφίας, όπως ήδη συμβαίνει σε ορισμένα κράτη, και προς κοινά αγαθά στους τομείς της εκπαίδευσης και της έρευνας, για παράδειγμα.

5.7 Η ΕΟΚΕ είναι πεπεισμένη ότι η αρχή της ουδετερότητας πρέπει να παραμείνει αναπόσπαστο χαρακτηριστικό του διαδικτύου, προκειμένου να διασφαλίζεται πλήρως η ισότητα των καταναλωτών ανεξάρτητα από την οικονομική ισχύ τους. Η ουδετερότητα αποτελεί θεμελιώδη αρχή του διαδικτύου, εγγυάται δε ότι οι φορείς εκμετάλλευσης τηλεπικοινωνιών δεν προβαίνουν σε διακρίσεις κατά τη διαχείριση της επικοινωνίας των χρηστών τους, αλλά παραμένουν απλοί μεταδότες πληροφοριών. Η αρχή αυτή επιτρέπει σε όλους τους χρήστες, ανεξαρτήτως της οικονομικής ισχύος τους, να έχουν πρόσβαση στο σύνολο του ίδιου δικτύου. Ο παρών ορισμός και η επιβεβαίωση της προστασίας αυτής της ουδετερότητας πρέπει να αναφέρονται ρητώς στη νομοθεσία της ΕΕ.

5.8 Στο πλαίσιο της καταπολέμησης των παραβιάσεων των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας είναι σκόπιμο να δοθεί τέλος και να επιβληθούν κυρώσεις στις παραβιάσεις που γίνονται σε εμπορική κλίμακα, οι οποίες στερούν από τους δημιουργούς μεγάλο μέρος του εισοδήματός τους. Η ΕΟΚΕ έχει ήδη επανειλημμένως γνωμοδοτήσει σχετικά με τα προβλήματα που απαντώνται στο πλαίσιο της καταπολέμησης της παραποίησης αγαθών και όλων των μορφών παραβίασης των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και των συγγενικών δικαιωμάτων, συνεπώς παραπέμπει στις προηγούμενες γνωμοδοτήσεις της, θεωρώντας τις απολύτως έγκυρες⁽⁶⁾.

5.9 Τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας αποτελούν θεμελιώδες μέσο προστασίας των δημιουργών και των διαφόρων παραγόντων που συμμετέχουν στη διάδοση έργων και θεαμάτων μέσω των διασυνδεδεμένων ψηφιακών δικτύων. Για να μπορέσουν να προσαρμοστούν στις ταχύτατες τεχνολογικές αλλαγές και καινοτομίες στον τομέα της διανομής και των υπηρεσιών, τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας πρέπει να εξελιχθούν. Ο εκσυγχρονισμός αυτός πρέπει να πραγματοποιηθεί σε ένα πλαίσιο που θα επιτρέπει τη διασφάλιση των δικαιωμάτων των δημιουργών και των ερμηνευτών, τη δίκαιη αμοιβή τους για τη δημιουργική τους προσπάθεια, τη συμμετοχή τους στην εμπορική επιτυχία των έργων και τη διατήρηση ενός υψηλού επιπέδου προστασίας και χρηματοδότησης των έργων. Ειδικότερα, πρέπει να αναθεωρηθεί το νομικό καθεστώς που ισχύει για τις επιγραμμικές πλατφόρμες παροχής υπηρεσιών ως προς τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας. Μολονότι αποτελούν σήμερα την κύρια πύλη μέσω της οποίας οι χρήστες έχουν πρόσβαση σε διαδικτυακό περιεχόμενο, οι πλατφόρμες υπηρεσιών παρουσιάζονται ως απλοί τεχνικοί διαμεσολαβητές και, ως εκ τούτου, αρνούνται να αμείβουν τους δημιουργούς περιεχομένου. Με τον τρόπο αυτόν υπονομεύεται η αποτελεσματικότητα της αγοράς, στρεβλώνεται ο ανταγωνισμός και μειώνεται η συνολική αξία του διαδικτυακού πολιτιστικού περιεχομένου.

5.10 Η άρνηση των προσαρμογών που απαιτούν ο παγκόσμιος χαρακτήρας του διαδικτύου, τα ευρυζωνικά δίκτυα και οι νέες προσδοκίες των καταναλωτών κινδυνεύει να οδηγήσει σε απαξίωση δικαιωμάτων που είναι χρήσιμα για την εξέλιξη των πνευματικών έργων και τη διάδοσή τους. Θα πρέπει ωστόσο να γίνουν αποδεκτές οι εξαιρέσεις που αιτιολογούνται με βάση τα δικαιώματα άλλων ενδιαφερομένων των οποίων οι κοινωνικές ανάγκες εξελίσσονται, όπως τα άτομα με αναπηρία, οι σπουδαστές ή οι δημόσιες βιβλιοθήκες. Θα απαιτηθούν και άλλες εξελίξεις από τα κράτη μέλη για τον διαρκή «εξευρωπαϊσμό» των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και των συγγενικών δικαιωμάτων, χάρη στις οποίες θα μπορέσουν να βρεθούν νομικές διέξοδοι στις επερχόμενες αλλαγές.

⁽⁵⁾ ΕΕ L 167 της 22.6.2001, σ. 10.

⁽⁶⁾ ΕΕ C 230 της 14.7.2015, σ. 72· ΕΕ C 44 της 15.2.2013, σ. 104· ΕΕ C 68 της 6.3.2012, σ. 28· ΕΕ C 376 της 22.12.2011, σ. 66· ΕΕ C 376 της 22.12.2011, σ. 62· ΕΕ C 18 της 19.1.2011, σ. 105· ΕΕ C 228 της 22.9.2009, σ. 52· ΕΕ C 306 της 16.12.2009, σ. 7· ΕΕ C 182 της 4.8.2009, σ. 36· ΕΕ C 318 της 29.10.2011, σ. 32· ΕΕ C 324 της 30.12.2006, σ. 8· ΕΕ C 324 της 30.12.2006, σ. 7· ΕΕ C 256 της 27.10.2007, σ. 3· ΕΕ C 32 της 5.2.2004, σ. 15.

5.11 Η ΕΟΚΕ είναι της γνώμης ότι ο κανονισμός αποτελεί το μέσο που κατεξοχήν προσφέρεται για την οικοδόμηση της ψηφιακής ενιαίας αγοράς, διότι έχει σαφώς καταδειχθεί ότι η ποικιλομορφία των εθνικών νομοθεσιών οδηγεί σε πλήρη σχεδόν εμπλοκή, πράγμα που θα πρέπει να αντιμετωπιστεί με διάλογο μεταξύ όλων των ενδιαφερομένων χωρίς να γίνονται διακρίσεις, με τη συμμετοχή, μεταξύ άλλων, εκπροσώπων των ελεύθερων αδειών λογισμικού και περιεχομένου και των νέων υπηρεσιών και επιχειρηματικών μοντέλων που απορρέουν από αυτές. Εξάλλου, πρέπει επίσης να εξεταστούν σε βάθος τα εμπόδια που τίθενται στις άδειες πολλαπλής εδαφικής ισχύος και οι τρόποι με τους οποίους μπορούν αυτά να αρθούν.

5.12 Το μέγεθος των διαφόρων συμφερόντων και προκαταλήψεων στον τομέα των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας είναι τέτοιο που, πιθανόν, μόνο βήμα προς βήμα θα μπορέσει να επιτευχθεί πρόοδος, με βάση μια ενδεδειγμένη εξέταση της κατάστασης και με τις κατάλληλες αποκρίσεις. Πρέπει ωστόσο να καταβληθεί κάθε προσπάθεια για να εισέλθει όντως η ΕΕ στην κοινωνία της γνώσης και της πληροφορίας, το μόνο μέσο που μπορεί να τη βγάλει από τον μαρασμό και την κρίση, που θέτουν σε κίνδυνο τις ίδιες τις βάσεις του ευρωπαϊκού ιδεώδους. Το δημόσιο συμφέρον πρέπει να υπερισχύσει έναντι ορισμένων ειδικών συμφερόντων, σε μια δυναμική κοινωνική οικονομία της αγοράς.

Βρυξέλλες 27 Απριλίου 2016.

Ο Πρόεδρος
της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής
Γεώργιος ΝΤΑΣΗΣ
